

This article is an open access article distributed under the terms and conditions

of the Creative Commons Attribution (CC BY-ND 4.0 International) license

<https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0>

p-ISSN 0551-911X, e-ISSN 2353-8104

Received: 27 April 2026

Revised: 15 May 2026

Accepted: 29 May 2026

Published: 28 September 2026

<https://doi.org/10.21697/pk.2026.69.3.03>

KS. GINTER DZIERŻON

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

e-mai: g.dzierzon@uksw.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0002-5116-959x>

WALOR WAKANSU URZĘDU W KONTEKŚCIE PROWIZJI KANONICZNEJ W KANONICZNYM PORZĄDKU PRAWNYM. REFLEKSJE NA KANWIE KAN. 153 § 1-3 CIC/83 ORAZ W KAN. 943 § 1-3 CCEO

Treść: Wstęp; 1. Wakans urzędu i jego typologia; 2. Zasady określone w kan. 153 § 1-2 CIC/83 i 943 § 1-2 CCEO; 2.1. Zasada generalna określona w kan. 153 § 1 CIC/83 i kan. 943 § 1 CCEO; 2.2. Wyjątki od zasady generalnej ujęte w kan. 153 § 2 CIC/83 i kan. 943 § 2 CCEO; 2.2.1. Czasowe powierzenie urzędu; 2.2.2. Szczególny status biskupa koadiutora (kan. 403 § 1 CIC/83); 3. Walor obietnicy nadania urzędu (kan. 153 § 3 CIC/83; kan. 943 § 3 CCEO); Zakończenie

Wstęp

Zarówno w kodyfikacji łacińskiej, jak i kodyfikacji wschodniej w kan. 153 § 1-3 CIC/83 oraz w kan. 943 § 1-3 CCEO prawodawca określił zasady generalne dotyczące powierzenia urzędów kościelnych, ogniskując uwagę na wakansie urzędu. W kan. 153 § 1-3 CIC/83 postanowił: „Powierzenie urzędu, który prawnie nie wakuje, jest z mocy samego faktu nieważne i nie zostaje konwalidowane przez późniejszy wakans (§ 1). Jeśli jednak chodzi o urząd nadawany, zgodnie z prawem, na określony czas, powierzenie może być dokonane w ciągu sześciu miesięcy przed upływem tego czasu i osiąga swój skutek od dnia wakansu urzędu (§ 2). Obietnica urzędu – bez względu na to, przez

kogo dana – nie powoduje żadnego skutku prawnego (§ 3)”. Podobnie i w kan. 943 § 1-3 CCEO ustawodawca stwierdził: „Powierzenie urzędu, który zgodnie z prawem nie wakuje, jest z mocy samego prawa nieważne i nie zyskuje ważności przez późniejszy wakans (§ 1). Jeżeli jednak chodzi o urząd nadawany z przepisu prawa na określony czas, powierzenie może być dokonane w ciągu sześciu miesięcy przed upływem tego czasu i osiąga swój skutek od dnia wakansu urzędu (§ 2). Obietnica jakiegoś urzędu przez kogokolwiek dana nie ma żadnego skutku prawnego (§ 3)”. Bezpośrednim źródłem tych kanonów jest kan. 150 §§ 1-2 CIC/17 (Socha 1983, n. 8). W celu podjęcia namysłu nad przytoczonymi regulacjami zasadnym wydaje się zaprezentowanie ich w treści w tabeli.

Tabela 1. Teksty kanonów

Tabela zawiera teksty kanonów: 153 § 1-3 CIC/83; 943 § 1-3 CCEO; 150 §§ 1-2 CIC/17.

kan. 153 § 1-3 CIC/83	kan. 943 § 1-3 CCEO	kan. 150 §§ 1-2 CIC/17
§ 1. Provisio officii, quod de iure non vacantis, est ipso iure irritantis est nec subsequenti officii vacatione convalescit. § 2. Si tamen agatur de officio, quod de iure ad tempus determinatum confertur, provisio canonica intra sex menses, ante expletum hoc tempus fieri potest et effectum habet a die officii vacationis. § 3. Promissio alicuius officii, a quocumque est facta, nullum parit iuridicum effectum.	§ 1. Provisio officii, quod de iure non vacat, ipso iure nulla est nec subsequenti officii vacatione convalidatur. § 2. Si vero agitur de officio, quod de iure ad tempus determinatum confertur, provisio canonica intra sex menses, antequam hoc tempus elapsum est, fieri potest et effectum habet a die officii vacationis. § 3. Promissio alicuius officii, a quocumque est facta, nullum effectum canonicum habet.	§ 1. Provisio officii de iure non vacantis ad normam Can. 183, § 1, est ipso facto irrita, nec subsequente vacatione convalescit. § 2. Nec promissio eiusdem officii, quicunque illud promiserit, ullum parit iuridicum effectum.

Z przedstawionego zestawienia wynika, iż paragraf drugi kan. 153 CIC/83 oraz kan. 943 CCEO jest nowy. Pozostałe paragrafy, to jest pierwszy i trzeci, substancjalnie korespondują z kan. 150 §§ 1-2 CIC/17. Oznacza to, że powinny być interpretowane z uwzględnieniem kanonicznej tradycji (kan. 6 § 2 CIC/83).

W związku z ustaleniami przyjętymi w kan. 153 § 1-3 CIC/83 oraz w kan. 943 § 1-3 CCEO zasadnicze cele badawcze w tym opracowaniu sprowadzą się do dwóch pytań: po pierwsze, o założenia teoretyczno-prawne przyjętych rozwiązań; po drugie, o ich *ratio legis*.

1. Wakans urzędu i jego typologia

Z treści kan. 153 CIC/83 oraz 943 CCEO wynika, iż uwaga ustawodawcy kościelnego w głównej mierze skupia się na kwestii wakansu urzędu. W tym kontekście rodzi się pytanie: jak należy rozumieć jurydyczny termin „wakans urzędu”?; bardziej precyzyjnie: jakie jest jego znaczenie prawne? Odpowiadając na to pytanie, należy stwierdzić, iż w kanonicznym porządku prawnym urząd uznaje się za wakujący, jeśli nie ma tytulariusza, któremu zgodnie z prawem powierzono by jego sprawowanie (García Martín 1999, 552; Carrion 1985, 294; De Paolis and D'Auria 2008, 454; Chiappetta 1999, 239). W doktrynie rozróżnia się pomiędzy wakensem prawnym (*vacatio de iure*) oraz wakensem faktycznym (*vacatio de facto*). Wakans jest prawny, jeśli brak jest tytulariusza, a więc jeśli nie dokonano promizji kanonicznej na urząd (*ius ad rem*) (Urrutia 1983, 103); z kolei wakans jest faktyczny, jeśli tytulariusz *de facto* go nie sprawuje. Dla przykładu, taka sytuacja mogłaby mieć miejsce wówczas, gdy osoba nieuprawniona do sprawowania urzędu nielegalnie okupowałaby go (Socha 1983, n. 4; De Paolis and D'Auria 2008, 454). Należy dodać, iż w doktrynie operuje się jeszcze pojęciem wakansu w sensie niewłaściwym, odnosząc to pojęcie do sytuacji, w której ktoś zostałby desygnowany na urząd, ale nie mógłby go objąć; byłby przeszkodzony w jego sprawowaniu bądź gdyby utracił tytuł, który uprzednio otrzymał (García Martín 1999, 553).

Trzeba podkreślić, iż w kan. 153 CIC/83 oraz 943 CCEO chodzi o wakans prawny (Arrieta 1996, 938; Socha 1983, n. 4). Prawda ta

została wyraźnie wyeksponowana w kan. 150 § 1 CIC/17 we wprowadzającym zapisie: „*Provisio officii de iure*”.

Należy dodać, iż z natury rzeczy urząd wakuje w wyniku śmierci sprawującego. Zgodnie z rozwiązaniami systemowymi, wakans następuje w wyniku utraty urzędu, która może nastąpić: po upływie czasu, rezygnacji (kan. 187-189 CIC/83; kan. 967-971 CCEO) (Dzierżon 2008, 232-332), przeniesienia (kan. 190-191 CIC/83; kan. 972-973 CCEO) (Dzierżon 2009, 159-170), odwołania (kan. 192-195 CIC/83; kan. 974-977 CCEO), pozbawienia (kan. 196 CIC/83; kan. 978 CCEO) (Walczak 2008, 83-118), a także przez utratę władzy, przez tego, który go nadał, jeśli zastrzegłoby to prawo (kan. 184 § 2 CIC/83; kan. 965 § CCEO) (García Martín 1999, 552).

2. Zasady określone w kan. 153 § 1-2 CIC/83 i 943 § 1-2 CCEO

2.1. Zasada generalna określona w kan. 153 § 1 CIC/83 i kan. 943 § 1 CCEO

W kan. 153 § 1 CIC/83 i kan. 943 § 1 CCEO ujęto zasadę generalną, w myśl której prowizja na urząd niewakujący jest nieważna. Komentatorzy nie mają wątpliwości co do tego, iż pryncypium to ogranicza swobodne nadanie urzędu (kan. 148 i 157 CIC/83) (Dzierżon, 2025b, 52-63; Arrieta 1996, 938). Wspomniane regulacje mają walor ustawy unieważniającej (kan. 10 CIC/83, kan. 1495 CCEO).

Zgodnie z przytoczoną zasadą, nie można zatem nadać ważne urzędu, jeśli on prawnie nie wakowałby (De Paolis and D'Auria 2008, 455). Nie można podzielić poglądu Julio García Martína utrzymującego, iż w hipotezach określonych w kan. 153 § 1 CIC/83 i kan. 943 § 1 CCEO urząd może wakować zarówno prawnie, jak i faktycznie (García Martín 1999, 553). Wydaje się, iż przeciwko takiej wykładni przemawia przywołany już wyżej argument: w kan. 150 § 1 CIC/17 wyraźnie stwierdzono, iż chodzi o wakans prawny.

Wracając do przerwanego wątku, należy podkreślić, iż powierzenie urzędu w przypadku braku jego wakansu nie wywołuje żadnych skutków prawnych. W myśl doktryny zaistniały stan nie wymaga orzeczenia czy deklaracji. W tym wypadku bowiem istotny jest obiektywny fakt nadania urzędu niewakującego (Sobański 2003, 245).

Ujmując rzecz z perspektywy urzędu, brak wakansu może wynikać zarówno ze strony tego, któremu urząd powierzono, jak i tego, który urząd powierza (Socha 1983, n. 8). Nominacja na urząd byłaby też nieważna, gdy desygnujący nie byłby świadomy aktualnego obiektywnego statusu urzędu (kan. 15 § 1 CIC/83; 1497 § 1 CCEO) (García Martín 1999, 553; Dzierżon 2023, 51-62). Trzeba dopowiedzieć, że prowizja byłaby nieważna niezależnie od tego, czy nadający działałby w dobrej wierze, czy też nie (Sobański 2003, 245; Dzierżon 2025a, 21-34). Wydaje się, iż unieważniający charakter normy bardziej adekwatnie oddaje fraza *est ipso iure irritantis* występująca w kan. 153 § 1 CIC/83; dla przypomnienia, w kan. 943 § 1 CCEO prawodawca użył frazy „*ipso iure nulla est*”.

Pogłębiając tę myśl, należy wyjaśnić, iż zakaz, o którym mowa w interesujących nas regulacjach, odnosi się do wszystkich trzech faz powierzenia urzędu: desygnacji, nadania tytułu oraz objęcia urzędu (kan. 146 CIC/83) (Arrieta 1996, 938; Wernz and Vidal 1923, 205). W rozwiązaniach systemowych istnieje jednak pewien wyjątek od tak kategorycznej zasady generalnej, mianowicie nie odnosi się ona do papieża. Na mocy swego prymatu papież może obsadzić urząd niewakujący, bez skutku unieważniającego. Przepisy kan. 153 § 1 CIC/83 i 943 § 1 CCEO są zatem wiążące dla władzy niższego stopnia jurysdykcyjnego (García Martín 1999, 553; Wernz and Vidal 1923, 227).

Kontynuując, z treści kan. 153 § 1 CIC/83 i kan. 943 § 1 CCEO wynika, iż bezprawne nadanie urzędu nie jest konwalidowane przez późniejszy wakans. Oznacza to, iż podjęty uprzednio przez kompetentną władzę akt nie ma charakteru uwaźnialnego (*actus rescindibilis*), z tej racji, że uwaźnienie nie następuje na mocy samego prawa (*ipso iure*) (Chiappetta 1996, 238; Huels 2019, 1781). W tym wypadku więc nie znajduje zastosowania znana w średniowieczu instytucja konwalidacji automatycznej (Massignani 2019, 13-229). Pytając o *ratio* tego ustalenia, należy spostrzec, iż odmienna kategoria aktów uwaźnialnych pojawia się m.in. w dyspozycjach kan. 125 § 2 i 126 CIC/83 dotyczących wpływu bojaźni i podstępu oraz błędu na ważność aktu prawnego. Według komentatorów, w tym wypadku powodem możliwości rozwiązania aktu jest zaistniała niesprawiedliwość (Dzierżon

2017, 27-31; Dzierżon 2018a, 187; Dzierżon 2018b, 11-12). Wydaje jednak się, iż w odniesieniu do kan. 153 § 1 CIC/83 i kan. 943 § 1 CCEO uprawniona byłaby teza, iż w przypadku nielegalnej prowizji nie można mówić o niesprawiedliwości; walor bowiem wakansu należy postrzegać w kategoriach *praesuppositum* prowizji kanonicznej. Dlatego też w regulacjach tych uniemożliwiono uważnienie podjętej nielegalnie decyzji, gdyż w tym wypadku nieważność jest bardziej radykalna, ponieważ wynika z natury rzeczy

Zgodnie z przyjętym rozwiązaniem, późniejsze nadanie prawnie wakującego urzędu nie ma charakteru retroaktywnego. Przy legalnym nadaniu urzędu należałoby kierować się słuszością kanoniczną, zachowując uprawnienia tego, który uprzednio go posiadał (Huels 2019, 1781). Należy też dodać, iż jeśli urząd zostałby nabyty w dobrej wierze, wówczas nie można wykluczyć, iż poza urzędami, do których sprawowania wymaga się przyjęcia święceń (kan. 199, n. 6 CIC/83; kan. 1542, n. 6 CCEO), mógłby on zostać nabyty przez zasiedzenie (kan. 197-198 CIC/83; kan. 1540-1541 CCEO) (Socha 1983, n. 11; Sobański 2003, 245).

2.2. Wyjątki od zasady generalnej ujęte w kan. 153 § 2 CIC/83 i kan. 943 § 2 CCEO

2.2.1. Czasowe powierzenie urzędu

Jak już wiadomo, paragrafy drugie kan. 153 CIC/83 i kan. 943 CCEO są nowe. Obowiązujący stan prawny wynika z faktu, iż w Kodeksie Pio-Benedyktyńskim nie istniał odpowiednik obecnego kan. 186 CIC/83 (Viana 2020, 318). Przepis ten pojawił się już w kan. 127 (CIC), treściowo nieznacznie odbiegając od obecnej wersji kan. 153 § 2 CIC/83. Brzmiał on następująco: „§ 2. *Quod si agatur de officio quod de iure ad tempus determinatum confertur, provisio nonnisi a sex mensibus ante expletum hoc tempus fieri potest, et effectum habet expleto hoc tempore*” (Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo 1980, 251).

Doktryna regulację tę postrzega w kategoriach wyjątku od zasady generalnej występującej w kan. 153 § 1 CIC/83 i kan. 943 § 1 CCEO.

Prawodawca bowiem umożliwia powierzenie urzędu, nadawanego czasowo, na sześć miesięcy przed upływem tego czasu. Według kan. 153 § 1 CIC/83 dokonana prowizja osiąga skutek od dnia wakansu urzędu (García Martín 1999, 554). W porządku łacińskim przewidyuje się czasowe powierzenie m.in. w wypadku nominacji na urzędy wikariusza generalnego lub wikariusza biskupiego, jeśli biskup diecezjalny tak postanowił (kan. 481 § 1 CIC/83), członków rady do spraw ekonomicznych (kan. 492 § 2 CIC/83), wikariusza sądowego, pomocniczego wikariusza sądowego i pozostałych sędziów sądów pierwszej instancji (kan. 1422 CIC/83). W porządku wschodnim dla przykładu takie powierzenie może mieć miejsce w przypadku: protoprezbitera, dziekana (kan. 256 § 1 CCEO), członków kolegium konsultorów (kan. 271 § 3 CCEO), proboszczów zgodnie z zasadami określonymi w kan. 284 § 3, n. 1-4 CCEO, nominacji protosyncelów i syncelów (kan. 251 § 1 CCEO), wikariusza sądowego, pomocniczego wikariusza sądowego i innych sędziów trybunału (kan. 1088 § 1 CCEO).

Wracając do przerwanej wątku, z aspektu zastosowanego mechanizmu legislacyjnego w kan. 153 § 2 CIC/83 i kan. 943 § 2 CCEO mamy do czynienia z aktem ważnym, lecz prawnie nieskutecznym. Reguła ta odnosi się nie tylko do swobodnego powierzenia urzędu (Dzierżon 2025b, 53-62), ale także do form prowizji zależnej: prezentacji (kan. 158 CIC/83) oraz powierzenia urzędu poprzez wybór (kan. 164-183 CIC/83) (Arrieta 1996, 938; Dzierżon 2012, 53-146). W tym kontekście za celną należy uznać uwagę jednego z konsultorów wyrażoną w trakcie prac kodyfikacyjnych, iż w tej hipotezie należałoby mówić nie o powierzeniu urzędu, ale raczej o desygnacji na urząd (Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo 1980, 251). José Maria Carrion określił tego typu prowizję powierzeniem w zawieszeniu (*provisión en suspenso*) (Carrion 1985, 294). W tym wypadku w porządku łacińskim tytulariusz nabywa urząd bezpośrednio po upływie czasu, gdyż wakans urzędu następuje *ipso iure* (kan. 153 § 2 CIC/83). W omawianej hipotezie nie istnieje więc konieczność nowej nominacji (Carrion 1985, 294).

Rozwiązanie występujące w porządku wschodnim jest nieco odmienne. W kan. 965 § 3 CCEO bowiem postanowiono: „Utrata urzędu

wskutek upływu wyznaczonego czasu (...) następuje dopiero od momentu pisemnego powiadomienia ze strony kompetentnej władzy”. A zatem nominowany na urząd nie mógłby objąć go na mocy samego prawa, ale wskutek decyzji kompetentnej władzy (Huels 2019, 1782). W tym kontekście należy zauważyć, iż takie rozwiązanie nie jest także obce kodyfikacji łacińskiej, gdyż w kan. 186 CIC/83 przewidziano taką ewentualność, stanowiąc, iż utrata urzędu po upływie określonego czasu następuje dopiero po pisemnym powiadomieniu właściwej władzy. W związku z tym rodzi się pytanie: jaka jest relacja pomiędzy kan. 153 § 2 CIC/83 a kan. 186 CIC/83? Odpowiadając na to pytanie, Paolo Montini skłania się ku tezie, iż przepis kan. 153 § 2 CIC/83 odnosi się do czasu określonego prawem; przepis kan. 186 KPK natomiast do czasu nieokreślonego przez prawo (Montini 1996, 201-202).

2.2.2. Szczególny status biskupa koadiutora (kan. 403 § 1 CIC/83)

Innym wyjątkiem w kanonicznym porządku prawnym jest możliwość nominacji biskupa koadiutora z prawem następstwa (kan. 403 § 3 CIC/83) (Arrieta 1996, 938; Ghirlanda 2022, 657). Należy jednak zauważyć, iż nie wszyscy komentatorzy pozytywnie ustosunkowują się do opcji interpretacyjnej w kategoriach wyjątkowego charakteru rozwiązania. Heribert Socha utrzymywał, iż w tym wypadku nie idzie o wyjątek, ale o hipotezę szczególną, gdyż tutaj nie chodzi o przyrzeczenie uczynione przez Stolicę Apostolską, ale raczej chodzi o objęcie urzędu z mocy prawa, wiążące się z objęciem go w posiadanie w bliżej nieokreślonym odpowiednim czasie (kan. 409 § 1 CIC) (Socha 1983, n. 23).

3. Waler obietnicy nadania urzędu (kan. 153 § 3 CIC/83; kan. 943 § 3 CCEO)

Zgodnie z kan. 153 § 3 CIC/83, obietnica nadania urzędu nie wywołuje żadnego skutku prawnego. Ustalenie to dotyczy zarówno urzędu wakującego, jak i niewakującego (Sobański 2003, 245). Trzeba dopowiedzieć, iż w tym wypadku chodzi zarówno o obietnicę co do ściśle określonego urzędu, jak i obietnicę o charakterze generalnym (Jone 1950, 157). Odnosząc się do przepisu tego paragrafu, należy zauważyć,

iż substancjalnie odpowiada on kan. 150 § 2 CIC/17. *De facto* występuje w nim jedynie pewna kosmetyczna zmiana, gdyż w miejsce słowa *eiusdem* wprowadzono słowo *alicuius* 17 (Urrutia 1983, 103).

Celnie zauważył Socha, iż obietnica nadania urzędu nie cieszy się żadną ochroną prawną. W tym wypadku zatem nie można mówić o uprawnieniu postrzeganym w kategoriach oczekiwania (Socha 1983, n. 19). Wyjaśniając tę kwestię, Sobański stwierdził: „Rozmowa z kandydatem na urząd może prowadzić do ustaleń, które kandydat (zwłaszcza gdy wyraził zgodę) uważa za wiążące, lecz nie ma żadnej mocy prawnej. Władza nadająca nie musi uzasadniać zmiany decyzji (której etyczna ocena zależy od wagi argumentów)” (Sobański 2003, 245). Walor owej obietnicy nie ma charakteru prawnego, ale jedynie moralny (Carrion 1985, 294). Dlatego można mówić jedynie o zobowiązaniu moralnym, w odniesieniu do którego należałoby aplikować pryncypia etyczne. W opinii Luigiego Chiappetty obietnica, o której traktuje kan. 153 § 3 CIC/83, jest niegodziwa. W jego opinii mogłaby ona być usprawiedliwiona jedynie z poważnego powodu (Chiappetta 1996, 239). Co więcej, nie byłaby ona prawnie skuteczna, nawet jeśli przyrzeczenie złożono by w formie przysięgi (Huels 2019, 1781).

Zakończenie

Z przeprowadzonych analiz wynika, iż wakans urzędu należy postrzegać w kategoriach *praesuppositum* instytucji prowizji kanonicznej. Temu pryncypialnemu założeniu zostały podporządkowane rozwiązania przyjęte w kan. 153 § 1-3 CIC/83 oraz w kan. 943 § 1-3 CCEO. Stąd też warunkiem legalnego nadania urzędu w kanonicznym porządku prawnym jest jego wakans. Dlatego też powierzenie urzędu niewakującego skutkuje nieważnością aktu, wynikającą z natury rzeczy. Wydaje się, iż prawda ta bardziej adekwatnie została wyrażona w frazie *est ipso iure irritantis*, występującej w kan. 153 § 1 CIC/83. W opracowaniu tym wykazano, iż rozwiązaniom przyjętym w 153 § 1-3 CIC/83 oraz w kan. 943 § 1-3 CCEO nie podlega papież, z racji prymatu, gdyż swą decyzją może on obsadzić urząd wakujący. Niemniej jednak w takiej sytuacji urząd niewakujący w wyniku decyzji papieskiej faktycznie staje się wakujący na mocy samego prawa.

W przeprowadzonych wywodach wyartykułowano tezę, iż rozwiązanie przyjęte w kan. 153 § 2 CIC/83 i kan. 943 § 2 CCEO, pozwalające na powierzenie urzędu czasowego na sześć miesięcy przed upływem czasu, należy pojmować w kategoriach wyjątku od zasady generalnej, określonej w kan. 153 § 2 CIC/83 i kan. 943 § 2 CCEO. Z punktu widzenia teoretycznoprawnego w tym wypadku zastosowano mechanizm aktu ważnego, lecz prawnie nieskutecznego. Nawiązując do spostrzeżenia jednego z konsultorów z komisji kodyfikacyjnej, skłoniono się ku tezie, iż w hipotezie raczej należałoby mówić nie o powierzeniu urzędu, lecz o desygnacji osoby na urząd.

Wreszcie, zgodnie z rozwiązaniami systemowymi, obietnica nadania urzędu (kan. 153 § 3 CIC/83; kan. 943 § 3 CCEO) nie wywołuje żadnego skutku prawnego. Przyjęte ustalenie można uzasadnić, bazując na założeniach teorii aktu prawnego, zgodnie z którymi ludzka decyzja jest prawnie relewantna, jeśli została podjęta pozytywnym aktem woli; w hipotezie ujętej w kan. 153 § 3 CIC/83; kan. 943 § 3 CCEO mamy jednak do czynienia z intencją interpretatywną, gdyż wola jednostki zachowuje się inercyjnie. Intencja taka nie spełnia wymogu pozytywności aktu woli.

Drugim celem badawczym tego opracowania stało się też poszukiwanie odpowiedzi na pytanie o *ratio legis* rozwiązań przyjętych w kan. 153 § 1-3 CIC/83 oraz w kan. 943 § 1-3 CCEO. Odpowiadając na to pytanie, należy stwierdzić, iż w doktrynie uwypatnia się trzy powody: wspieranie subiektywnych sytuacji prawnych tytulariuszy, pewność co do identyfikacji organu nadającego oraz zapewnienie dobrego porządku (*buen gobierno*) w sprawowaniu władzy rządzenia (Arrieta 1996, 938; Cortéz Dieguéz 2023, 101).

Funding: This research received no external funding.

Institutional Review Board Statement: Not applicable.

Informed Consent Statement: Not applicable.

Data Availability Statement: Not applicable.

Acknowledgments: Not applicable.

AI tools: Not applicable.

Conflicts of Interest: The author declares no competing interests.

References

Sources

- Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus*, 18.10.1990, AAS 82(1990), 1145-1364. Translation: *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich*. 2002. Edited by Leszek Adamowicz and Marzena Dyjakowska. Lublin: Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej "Gaudium" (=CCEO).
- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 25.01.1983. AAS 75/II (1983): V-XXX. 1-317. Translation: *Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku*. Zaktualizowany przekład na język polski. 2022. Poznań: Pallottinum (=CIC/83).
- Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, 27.05.1917. AAS 9/II (1917): 2-521 (=CIC/17).
- Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, Coetus studiorum «De Normis generalibus». Series Altera. Sessio IV, 18-23.02.1980, 244-272.

Literature

- Arrieta, Juan Ignacio. 1996. "De la provisión de un oficio eclesiástico." In *Comentario Exegético al Código de Derecho Canónico*. Vol. 1, edited by Angel Marzoa, Jorge Miras and Rafael Rodríguez-Ocaña. 937-939. Pamplona: EUNSA.
- Carrion, José Maria. 1985. *La ley de la Iglesia*. Vol. 1. Madrid: Sociedad de Educación Atenas 1985.
- Chiappetta, Luigi. 1996. *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico – pastorale*. Vol. 1. Roma: Edizioni Dehoniane.
- Cortéz Dieguéz, Miriam. 2023. "Comento al can. 153 CIC." In *Código de Derecho Canónico. Edición bilingüe*. 101-102. Salamanca: Biblioteca de Autores Cristianos.
- De Paolis, Valesio and D'Auria, Andrea. 2008. *Le norme generali di Diritto Canonico. Commento al Codice di Diritto Canonico*, Roma: Urbaniana Univerisity Press.
- Dzierżon, Ginter. 2009. "Przeniesienie z urzędu kościelnego (kann. 190- 191 KPK)". *Seminare* 26: 159-170.
- Dzierżon, Ginter. 2023. "The Construction of Canon 15 § 1 of the 1983 Code of Canon Law and its implications." *Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich* no 33(36 bis): 51-62. <https://doi.org/10.32077/bskp.8018>.
- Dzierżon, Ginter. 2025a. "Kontrowersje wokół kanonistycznego konceptu dobrej wiary." *Annales Canonici* 21(2): 21-34. <https://doi.org/10.15633/acan.21202>.
- Dzierżon, Ginter. 2025b. "The Value of the Principle Set Forth in c. 157 of the 1983 Code of Canon Law in the Context of Systemic Solutions of the Canonical Legal Order." *Copernican Journal of Law*, no. 3(2): 53-62. <https://doi.org/10.71042/CJL02202503>.
- Dzierżon, Ginter. 2012. *Powierzenie urzędu kościelnego poprzez wybór. Komentarz do regulacji zawartych w Księdze I Kodeksu Prawa Kanonicznego*. Kraków: Homo Dei.

- Dzierżon, Ginter. 2008. "Warunki wymagane do ważności rezygnacji z urzędu kościelnego." *Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego* 28: 323-332.
- Dzierżon, Ginter. 2018a. "Wpływ bojaźni na ważność aktu prawnego (kan. 125 par. 2 KPK)." In *Z historii ustroju i konstytucjonalizmu Polski. Księga Jubileuszowa dedykowana w osiemdziesiąt rocznicę Urodzin Profesora Mariana Kallasa*, edited by Dariusz Makięła and Magdalena Wilczek-Karczewska. 183-189. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie.
- Dzierżon, Ginter. 2018b. "Wpływ błędu i ignorancji co do istoty aktu prawnego na jego nieważność (kan. 126 KPK)." *Prawo Kanoniczne* 61(1): 3-14. <https://doi.org/10.21697/pk.2018.61.1.01>.
- Dzierżon, Ginter. 2017. "Wpływ podstępu na ważność aktu prawnego (kan. 125 § 2 KPK)." *Prawo Kanoniczne* 60(1): 23-32. <https://doi.org/10.21697/pk.2017.60.1.02>.
- García Martín, Julio. 1999. *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*. Roma: EDIURCLA.
- Ghirlanda, Gianfranco. 2022. *Chiesa universale e Chiesa particolare (Cann. 330-572)*. Roma: GPB.
- Huels John.M. 2019. "Commentary of the can. 943 CCEO." In *A Practical Commentary to the Code of Canons of the Eastern Churches*. Vol. 2, edited by John D. Paris and Jobe Abbas. Montreal: Lebraire Wilson & Lafleur int.
- Jone, Hubertus. 1950. *Commnetarium in Codicem Iuris Canonici*. Vol. 1. Padeborn: Officina Ferdinandi Schöniingh.
- Massignani, Enrico. 2019. *L'istituto della convalidazione automatica. Un confronto tra l'ordinamento canonico e quello statale con speciale riguardo alla convalida del matrimonio*. Roma: GBP.
- Montini, Paolo. 1996. "Il momento della vacanza di un ufficio conferito per un tempo determinante o fino a una determinata età (can. 186)." *Quaderni di Diritto Ecclesiale* 9(2): 195-208.
- Sobański, Remigiusz. 2003. "Urzędy kościelne (kan.145-196)." In *Księga I. Normy ogólne*. Vol. 1 of *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, edited by Józef Krukowski. 233-286. Poznań: Pallotinum 2003.
- Socha, Heribert. 1983. "Can. 153." In *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*. Vol 1, edited by Klaus Lüdicke. Essen: Ludgerus Verlag.
- Urrutia, Francisco Javier. 1983. *De normis generalibus. Adnotationes in Codicem: Liber I*, Romae: Typografia P.U.G.
- Viana, Antonio. 2020. "*Officium*" según el derecho canónico, Pamplona: EUNSA.
- Walczak, Roman. 2008. *Sede vacante come conseguenza della perdita di un ufficio ecclesiastico nel Codice di Diritto Canonico del 1983*, Roma: LEV.
- Wernz, Franciscus and Vidal Petrus. 1923. *De personibus*. Vol. 2 of *Ius canonicum Codicis normam exactum*. Romae: Apud Aedes Univeristatis Gregorianum.

Abstrakt

Tło i uzasadnienie podjętego tematu: W literaturze kanonistycznej zagadnieniu powierzenia urzędu poświęcono wiele publikacji. W opracowaniach tych nie podjęto jednak pewnej kwestii szczegółowej, jaką jest określenie waloru wakansu urzędu w kontekście prowizji kanonicznej. W artykule tym zasadnicza uwaga została skupiona na dwóch regulacjach kan. 153 § 1-3 CIC/83 oraz w kan. 943 § 1-3 CCEO.

Główny cel badań: Celem tego opracowania stało się zbadanie waloru wakansu urzędu z punktu widzenia założeń teorii aktu prawnego. W związku tym sformułowano dwa cele badawcze, pytając: o założenia teoretycznoprawne tego typu rozwiązań oraz o ich *ratio legis*.

Metody: W opracowaniu wykorzystano metodę dogmatyczno-prawną oraz metodę komparatystyczną.

Kluczowe wyniki: Wykazano, iż wakans urzędu należy postrzegać w kategoriach *praesuppositum* instytucji prowizji kanonicznej. Za *ratio legis* kan. 153 § 2 CIC/83 i kan. 943 § 2 CCEO uznano wspieranie subiektywnych sytuacji prawnych tytulariuszy, pewność co do identyfikacji organu nadającego oraz zapewnienie dobrego porządku w sprawowaniu władzy rządzenia. Nierelewantność obietnicy nadania urzędu autor wiąże z intencją interpretatywną, charakteryzującą się tym, iż wola jednostki zachowuje się inercyjnie.

Najważniejsze wnioski: Wakansowi urzędu, postrzeganemu jako *praesuppositum* prowizji kanonicznej zostały podporządkowane rozwiązania występujące w kan. 153 § 1-3 CIC/83 oraz w kan. 943 § 1-3 CCEO. Na bazie tak przyjętego założenia nieważne powierzenie urzędu niewakującego wynika z natury rzeczy. Z kolei rozwiązania ujęte w kan. 153 § 2 CIC/83 i kan. 943 § 2 CCEO pozwalające na powierzenie urzędu czasowego na sześć miesięcy przed upływem czasu, należy postrzegać w kategoriach wyjątku od zasady generalnej określonej w kan. 153 § 2 CIC/83 i kan. 943 § 2 CCEO. Autor skłania się ku tezie, iż w tym wypadku nie należałoby mówić o powierzeniu urzędu, lecz o desygnacji na urząd.

Słowa kluczowe: urząd kościelny, wakans urzędu, prowizja kanoniczna

THE SIGNIFICANCE OF A VACANT OFFICE IN THE CONTEXT OF THE CANONICAL PROVISION IN THE CANONICAL LEGAL ORDER. REFLECTIONS ON THE BACKGROUND OF CAN. 153 § 1-3 CIC/83 AND CAN. 943 § 1-3 CCEO

Abstract

The problem addressed: In canonical literature, the issue of the conferral of an office has been addressed in many publications. However, in the studies a particular aspect has not been sufficiently explored: the definition of the significance of a vacant office in the context of the canonical provision. This article focuses primarily on two regulations: can. 153 § 1-3 CIC/83 and can. 943 § 1-3 CCEO.

The aim of the research conducted: The aim of this article is to investigate the significance of a vacant office from the perspective of the underlying principles of the theory of the juridical act. Therefore, two research objectives were formulated, concerning the theoretical-legal assumptions of these solutions and their *ratio legis*.

Methods: This article employs dogmatic-legal and comparative methods.

The results of the research: The analysis demonstrates that a vacant office must be understood as a *praesuppositum* of the institution of the canonical provision. The *ratio legis* of can. 153 § 2 CIC/83 and can. 943 § 2 CCEO is understood as: protection of the subjective legal rights of the incumbents, ensuring the proper identification of the conferring authority, and assuring good order in the exercise of the power of governance. The Author connects the irrelevance of the promise to confer an office with the interpretative intention characterized by the fact that the will of an individual acts inertly.

The conclusions drawn from the research: The provisions in can. 153 § 1-3 CIC/83 and can. 943 § 1-3 CCEO are subordinate to the concept of a vacant office, which is considered a *praesuppositum of the canonical provision*. On the basis of thus made assumption invalid provision of an office, which is not vacant, follows logically. However, the provisions in can. 153 § 2 CIC/83 and can. 943 § 2 CCEO, which allow for the conferral of an office for a limited period of six months prior to its vacancy, should be viewed as exceptions to the general rule established in can. 153 § 2 CIC/83 and can. 943 § 2 CCEO. The Author proposes that in such cases, the correct term is not „conferral of an office,” but rather „designation to an office.”

Keywords: ecclesiastical office, vacant office, canonical provision.

Translated by Alan Kretkowski